

Knelpuntenbrief Landelijke Cliëntenraad 2026

Werken moet kunnen lonen, bestaan moet zeker zijn

16 juni 2026
brLCR26-012

Participatie en werk staan al jaren hoog op de agenda binnen het sociale beleid. De Landelijke Cliëntenraad (LCR) onderschrijft het doel om mensen te laten meedoen en werken. In de praktijk pakt het bestaande beleid anders uit. Wie werkt of wil werken, gaat er soms op achteruit. Wie wil meedoen, stuit op gebroken ketens. En wie volledig en duurzaam arbeidsongeschikt is, dreigt zekerheid te verliezen door plannen om duurzame uitkeringen af te schaffen. De LCR richt zich in deze brief op drie knelpunten die de kloof tussen ambitie en praktijk het scherpst laten zien.

Wat is hoopvol?

Binnen de *hervormingsagenda inkomensondersteuning* worden hoopvolle stappen gezet. De harmonisatie van begrippen als 'partner' en 'vermogen' wordt uitgewerkt. De aanpak van de bruto-nettoproblematiek is onderdeel van de agenda. De LCR ziet hier een belangrijke stap: de inzet op een structurele oplossing voor een hardnekkig knelpunt dat zich jaarlijks zo'n 60.000 keer voordoet. Het kabinet heeft hiervoor financiële ruimte gemaakt en een oplossing voor de lange termijn in het vooruitzicht gesteld. Het is cruciaal dat deze lijn wordt voortgezet; juist hier raakt vertraging of het terugdraaien van eerder gemaakte keuzes de mensen die toch al het minste ruimte hebben om een onverwachte terugvordering op te vangen. Het wetsvoorstel proactieve dienstverlening — dat uitvoerders meer mogelijkheden moet geven om mensen actief te wijzen op uitkeringen en voorzieningen waar zij recht op hebben — is in behandeling bij de Tweede Kamer. De LCR ondersteunt dit wetsvoorstel zoals het er nu ligt en ziet uit naar de uitvoering. Ook de Wet versterking waarborgfunctie Awb biedt wezenlijke verbeteringen voor de doelgroep; de LCR reageerde in 2024 positief tijdens de internetconsultatie. Sindsdien is het wetsvoorstel echter blijven steken in de voorbereidingsfase. Het is hoopvol dat het coalitieakkoord van januari 2026 bevestigt dat het wordt doorgezet; de LCR dringt erop aan het nu zonder verder uitstel in te dienen. De LCR waardeert de beweging die in gang is gezet, maar ziet dat veel nog onzeker is, verdere uitwerking vraagt of al te lang stilligt. Mensen die nú in bestaansonzekerheid verkeren, kunnen niet langer wachten.

1. Garantiebedrag en herlevingsrecht: twee onopgeloste knelpunten voor Wajongers

De Wajong biedt vroeggehandicapten een aanvullend inkomen en ondersteuning bij participatie. Het uitgangspunt? Werken moet lonen. Voor een deel van de Wajongers pakt het nu omgekeerd uit: juist wie het langst en meest succesvol heeft gewerkt, gaat erop achteruit. Bij de harmonisatie van 2021 is een garantiebedrag ingesteld voor Wajongers omdat zij er door de nieuwe inkomensregels op achteruit zouden gaan. Datzelfde garantiebedrag verdwijnt zodra de vijfjaarsregeling ingaat. Wie vijf jaar onafgebroken meer dan 75 procent van het maatmaninkomen verdient, verliest zijn Wajong-recht en daarmee ook de bescherming van het garantiebedrag. De uitvoering hiervan is uitgesteld tot 1 januari 2027. Dat is hoopvol als het gaat om zorgvuldigheid, maar het probleem is daarmee niet verdwenen.

Waarom?

De kern van het bezwaar is niet dat werken niet wordt beloond, maar dat de drempel verkeerd is gelegd. Bij 75 procent van het maatmaninkomen verdient iemand nog steeds minder dan het wettelijk minimumloon. Desondanks verliest iemand het recht op de Wajong-uitkering én het garantiebedrag. Voor circa 3.800 mensen betekent dit een gemiddelde inkomensachteruitgang van ongeveer 750 euro bruto per maand. De LCR-lidorganisaties FNV en Ieder(in) ontvangen signalen van mensen voor wie dit concreet

betekent dat huur, hypotheek of vaste lasten niet langer betaalbaar zijn. In het [eerder uitgebrachte advies](#) heeft de LCR concrete voorstellen gedaan voor een zachtere overgang en een realistischer beëindigingsdrempel.

Tienjaarsregeling

Naast de vijfjaarsregeling speelt de tienjaarsregeling. De regeling voorziet in een recht op Wajong voor mensen die tien jaar eerder zijn afgewezen omdat destijds nog niet kon worden vastgesteld dat het ontbreken van arbeidsvermogen duurzaam was. Als iemand er na tien jaar niet in is geslaagd om duurzaam betaald te werken, ontstaat alsnog een recht op een Wajong-uitkering. Het gaat hierbij om mensen die vanaf 2015 van de bijstand leven en geen uitzicht hebben om eruit te komen.

Over de uitvoering leven nog vele vragen. Hoe wordt bijvoorbeeld de termijn van tien jaar gemeten en beoordeeld? Tellen korte perioden waarin iemand wel werkte maar niet aan de slag bleef, als onderbreking van die termijn, of bevestigen ze juist de duurzaamheid van de beperking? Waar ligt de bewijslast: bij de aanvrager of bij UWV? Sommige mensen hebben in de tussentijd herkeuringen aangevraagd. Hoe moet hiermee worden omgegaan? Extra moeilijkheid is dat de groep mensen om wie het gaat vaak niet op de hoogte is van dit recht. Gemeenten, die de Participatiewet uitvoeren, evenmin. De LCR vraagt de minister te komen met een heldere uitvoeringsrichtlijn waarin deze vragen worden beantwoord. Vanuit UWV is proactieve communicatie richting rechthebbenden en gemeenten noodzakelijk.

2. Re-integratie en begeleiding van (ex-)gedetineerden

Jaarlijks komen naar schatting circa 30.000 mensen uit detentie. Driekwart van deze mensen heeft financiële problemen. Bij ongeveer 45 procent speelt een licht verstandelijke beperking een rol. Slechts 22 procent heeft twee jaar na vrijlating betaald werk; de helft werkt op afroepbasis. De bestaanszekerheid van deze groep staat structureel onder druk, zo signaleerde de LCR al eerder in ['Nieuwe start na detentie' \(december 2023\)](#) en ['BBA-werktrajecten' \(juni 2025\)](#).

De kern van het probleem is onvolledige samenwerking in de keten én een gebrek aan regie en slagvaardigheid op individueel dossierniveau. Tijdens detentie ligt de verantwoordelijkheid voor de regievoering bij DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen), maar na vrijlating bij gemeenten. Beide partijen laten steken vallen.

Te veel gemeenten geven onvoldoende invulling aan hun wettelijke regiefunctie. Bij uitstroom is de basis — inkomen, huisvesting, identiteitsbewijs, bankrekening — vaak niet op orde. Een groot deel van de ex-gedetineerden blijft na vrijlating buiten beeld. De LCR schat dat een aanzienlijk deel technisch dak- of thuisloos is, zoals beschreven in het LCR-signaal ['Dak- en thuisloosheid kost veel' \(april 2026\)](#). De toeleiding naar werk gebeurt niet altijd even doortastend, de afstand tot de arbeidsmarkt blijft groot.

Re-integratie aanpak verbeteren

Voor mensen die vanuit detentie deelnemen aan re-integratietrajecten worden instrumenten en expertise van UWV nu niet ingezet. De gevolgen zijn concreet: arbeidsmarktinstrumenten zoals loonkostensubsidie, jobcoaching en de banenafpraak blijven buiten bereik zolang iemand gedetineerd is. Casemanagers in gevangenis zijn overbelast en doen arbeidsintegratie 'erbij'. De expertise en netwerken van UWV worden hier gemist.

Beschikbare werkplekken gaan geregeld verloren omdat de screeningsprocedures voor werkgevers ingewikkeld en langdurig zijn. Daarnaast vormt de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) een drempel. Als een functie geen enkel verband houdt met het gepleegde delict, wordt een VOG toch geweigerd of niet aangevraagd. De kans om aan de slag te gaan, is dan al geblokkeerd voordat werkgever en werknemer met elkaar in contact staan.

In de signalen heeft de LCR concrete voorstellen gedaan voor een sluitende ketenaanpak. De LCR roept de ministers van SZW en Justitie en Veiligheid op om gezamenlijk regie te nemen op de opvolging daarvan, en werkt graag mee aan de verdere uitwerking.

3. Mogelijke IVA-afschaffing en gevolgen voor huisvesting

Mensen die duurzaam en volledig arbeidsongeschikt zijn, kunnen in aanmerking komen voor een IVA-uitkering. Deze uitkering zien hypotheekverstrekkers en verhuurders als een bestendig inkomen. Dat geldt niet voor de WGA-uitkering. Dit onderscheid is niet wettelijk vastgelegd, maar berust op vaste marktpraktijk. De geldende normen voor passend hypotheekadvies bieden ruimte om in individuele gevallen gemotiveerd van deze praktijk af te wijken, maar die ruimte wordt voor WGA-gevallen met een feitelijk duurzame inkomenssituatie zelden benut.

De IVA-uitkering heeft allerlei kenmerken die vastigheid bieden, zoals het doorlopen van de uitkering tot AOW-leeftijd als de medische situatie niet wijzigt. Iemand met een WGA-uitkering krijgt te maken met herkeuringen en het opnieuw bepalen van de restverdiencapaciteit. Ondanks de mogelijk stabiele situatie zorgt dit voor beperkte toegang tot de hypotheekmarkt. De plannen uit het coalitieakkoord om de IVA voor nieuwe gevallen per 2030 af te schaffen, laten deze ongelijkheid groeien. Een steeds grotere groep met een feitelijk stabiele, langdurige uitkering wordt dan beperkt in de toegang tot een koop- of passende huurwoning. Dit gevolg komt bovenop de bezwaren die de LCR eerder tegen de afschaffing van de IVA naar voren bracht, en blijft in het debat onderbelicht.

Welke doelgroep?

Het gaat om een omvangrijke doelgroep. In 2024 stroomde 40 procent van alle WIA-instroom in de IVA in, ongeveer 13.300 mensen. Na afschaffing van de IVA komt deze groep, als de plannen doorgaan, in de WGA 80-100 terecht. De discussie over de hervorming van het arbeidsongeschiktheidsstelsel concentreert zich op activeringsprikkelers en stelselkosten; de gevolgen voor wonen blijven daarbij buiten beeld.

De LCR vraagt de minister om, los van de haalbaarheid van de plannen, eerst een impactanalyse te laten uitvoeren naar de gevolgen voor de betrokken groep. Overleg is nodig met de AFM, de Nederlandse Vereniging van Banken en het Verbond van Verzekeraars over mogelijke oplossingsrichtingen.